

**Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської**

***ШІСТДЕСЯТНИЦТВО:
ПРОФІЛІ НА ТЛІ ПОКОЛІННЯ
(Серія біобібліографічних нарисів
Національної парламентської
бібліотеки України)***

Оглядове видання

Донецьк 2008

ББК 91.28

Ш 64

Шістдесятництво: профілі на тлі покоління: (Серія біобібліографічних нарисів Національної парламентської бібліотеки України) : оглядове вид. / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. Г. М. Вальдовська. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2008. – 24 с.

Укладач:	Г. М. Вальдовська
Редактор:	О. В. Рязанцева
Відповідальний за випуск:	Н. П. Авдєєнко
Комп'ютерний набір:	Н. В. Ліщинецька

© Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2008

ВІД УКЛАДАЧА

Огляд серії біобібліографічних нарисів "Шістдесятництво: профілі на тлі покоління" ставить за мету ознайомити бібліотечних працівників і читачів Донеччини зі змістом покажчиків цієї серії, допомогти визначити важливі акценти при студіюванні та використанні.

Ідея спільного видавничого проекту Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Національної парламентської бібліотеки України виникла 1999 року під час IV Конгресу Міжнародної асоціації українців в Одесі. Л. Тарнашинська, літературознавець, письменник, дослідник творчості письменників-шістдесятників, запропонувала для співпраці бібліографам формат авторської серії біобібліографічних посібників під назвою "Шістдесятництво: профілі на тлі покоління". Науково-бібліографічний відділ Парламентської бібліотеки гаряче підтримав цю пропозицію, адже літературознавчі студії були доповнені широкою бібліографічною базою – такий підхід розширював коло тих, кому ці видання могли б прислужитися. З 2001 до 2007 видано 11 випусків, присвячених таким яскравим особистостям, як В. Шевчук, І. Жиленко, Л. Костенко, І. Світличний, Є. Сверстюк, Л. Танюк, І. Дзюба, Є. Гуцало, М. Коцюбинська, М. Вінграновський, В. Симоненко (перелік прізвищ подано в послідовності видань випусків). На жаль, ці посібники видані малим накладом: 7 книг по 100 примірників, 2 – по 500, 1 – 2000. Поширюється Національною парламентською бібліотекою тільки за цільовим призначенням.

Актуальність тематики, малий тираж, відсутність доступної електронної версії видань стали приводом для підготовки цього огляду, який поряд з вищезазначеною метою сприятиме поширенню інформації про серію, стимулюватиме користувачів і в перспективі слідкувати за виданням посібників цієї серії.

Матеріал викладено в такій послідовності: від укладачів; поняття "шістдесятники" і "шістдесятництво" в українській літературі, громадсько-політичному житті країни; характеристика випусків біобібліографічних нарисів (загальна та диференційована); бібліографічний список (включає описи випусків серії за номерами та рецензій на них). В огляді, крім характеристики структури, змісту видань, побіжно викладено ідеї, життєві та творчі позиції митців, їх вплив на громадське та мистецьке життя країни. До тексту огляду включено цитований матеріал, посилання здійснено на номер у бібліографічному списку.

Характеристика окремих випусків серії подана в такій послідовності.

На початок огляду винесено біобібліографічні нариси, присвячені письменникам: В. Шевчуку, І. Жиленку, Л. Костенку, М. Вінграновському, В. Симоненку, Є. Гуцалу. Література, зокрема поезія, в різні історичні періоди завжди відчувала настрій, ідеї, які вирували в суспільстві. І в 60-ті роки ХХ століття "шістдесятникам пощастило увійти в літературу в час найвищої потреби суспільства в поезії" (2, с. 3). І поети "почули" серцем потреби свого часу та своїх сучасників.

Провідні ідеологи шістдесятництва – це кращі представники української інтелігенції (І. Світличний, Є. Сверстюк, І. Дзюба), які відстоювали послідовність, несхибну відданість принципам і переконанням, були взірцем патріотичного служіння. Л. Танюк – письменник, перекладач, режисер, мистецтвознавець – увійшов в історію шістдесятництва як перший президент Клубу творчої молоді (1959, м. Київ).

Закінчується огляд розповіддю про М. Коцюбинську, відомого літературознавця, одну із когорти шістдесятників, яка "...своєю культурною справжністю, правдивістю і професійним рівнем, щирістю і повнотою віддачі ... засвітилася в колі шістдесятників і надала йому своїм прізвищем навіть повної легітимності" (9, с. 4).

В огляді представлено коротку характеристику окремих посібників та осіб, яким вони присвячені, спираючись на зміст нарисів та вступні статті до них.

ПОНЯТТЯ "ШІСТДЕСЯТНИКИ" І "ШІСТДЕСЯТНИЦТВО"

Шістдесятники – умовна назва групи молодих літераторів, митців і вчених в Україні, які на початку 1960 року (звідси і назва) в епоху десталінізації та "хрущовської відлиги" своїми творами і активною громадською діяльністю намагалися відроджувати національну свідомість, боролися за збереження української мови та культури, сприяли демократизації суспільно-політичного життя в республіці. Шістдесятники шукали нових форм творчості, нового осмислення національного досвіду в рамках тоталітарної системи. Найпопулярнішими серед них стали імена Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, Ліни Костенко, Івана Драча, Євгена Сверстюка, Івана Світличного, Івана Дзюби, Панаса Заливахи, Алли Горської, Стефанії Шабатури, Василя Стуса, Михайла Осадчого, Ігоря та Ірини Калинців, Івана Геля, В'ячеслава Чорновола, Михайла та Богдана Горинів та інші.

Феномен шістдесятництва в літературі та мистецтві розкрито в першому випуску серії під назвою "Мав дерзновення бути самим собою" в розділі "Від укладачів".

Шістдесятники – означення, підставою для виникнення якого стала книжка Івана Кошелівця "Сучасна література в УРСР", видана 1964 року на Заході. Даючи аналітичний огляд української літератури від 1918 до початку 60-х років, літературознавець запропонував власну періодизацію, взявши за відправну точку прихід у літературу чотирьох поколінь письменників. Якраз четвертим, за Кошелівцем, і стали народжені в 1930-х роках, тобто шістдесятники, ряд яких він починає іменами Ліни Костенко та Івана Драча. Упорядкована І. Кошелівцем і видана за кордоном антологія "Панорама найновішої літератури в УРСР. Поезія. Критика", що вважалася тоді в Україні крамольною і передавалася з рук у руки нарівні із самвидавом, була, власне, першою антологією подібного типу, яка репрезентувала

шістдесятництво, ввівши його в літературний обіг і взагалі в духовну ауру як цілісне літературно-естетичне явище.

Восени 1996 року Ірина Жиленко так напише про цей період: "Кінець 50-х–початок 60-х – це були не просто роки. Це була Країна поезія. Не лише Київ (і Україна), але й весь Радянський Союз раптово вибухнув поезією.

...Відома також думка про те, що поезія була єдиною формою протесту. Вона заповнювала собою порожню нішу душі радянської людини, спраглої інформації і правди, тієї правди, яка, як нам здавалось, є десь.

...Шістдесятництво – не течія, і тим паче – не "школа". Це був рух опору інтелігенції, дух бунтарства, що об'єднував абсолютно різних – і за манерою віршування, і за жанром, і навіть за родом діяльності – людей. Але, безперечно, основою шістдесятництва був пошук нового – нових виражальних засобів і нового світогляду. Шістдесятники – кожен по-своєму – несли нове!" (2, с. 3).

Однак система могла погодитися тільки на певну "дозу" гуманізації, деяке послаблення своїх тоталітарних ланцюгів, – аж ніяк не на демонтаж чи навіть підрив своїх основ. Через те невдовзі, вже з 1965 року, почалися перші арешти представників української інтелігенції, а більшість із них було засуджено на початку 1970-х.

Такі особистості, наприклад, як Іван Світличний, котрого небезпідставно вважають "ідеологом" та "душею" шістдесятництва, Євген Сверстюк, Василь Стус, чинили відкритий опір системі, а через те зазнали репресій, інші – як-от Валерій Шевчук чи Ірина Жиленко, витримуючи щодо політики певну дистанцію, творили соціально незаангажовану літературу, взявши за взірець високі художньо-естетичні критерії, чим спромоглися на визначні художні твори.

Саме окремі профілі на тлі покоління шістдесятників – як дисидентів, котрі зазнали таборів і репресій, так і "тихих книжників", що чинили системі внутрішній супротив, поринувши в "самоеміграцію", – і здатні витворити цілісний портрет епохи в усьому її розмаїтті.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИПУСКІВ БІОБІБЛІОГРАФІЧНИХ НАРИСІВ

За задумом укладачів, серія біобібліографічних нарисів про такі яскраві особистості, як Іван Світличний, Іван Дзюба, Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Валерій Шевчук, Василь Стус, Іван Драч, Василь Симоненко, Михайлина Коцюбинська, Ірина Жиленко, Володимир Дрозд та інші, допоможе через постаті відчувати дух того часу, з'ясувати місце кожної з них у системі суспільно-політичних та художньо-естетичних координат середини ХХ століття.

Обраний тип бібліографічного посібника – біобібліографічний нарис – дозволяє укладачам, скориставшись представленими критичними та оглядовими статтями відомих критиків і літературознавців, дати читачеві уявлення про життєвий шлях і творчий доробок кожного митця.

Структура цих посібників розроблена за певною схемою.

Видання відкриваються традиційними розділами: "Від упорядників", "Від упорядника", "Від укладача", які інформують про особливості структури кожного посібника. Далі вміщено статті, присвячені творчій біографії митця, які написані такими літературознавцями: Л. Тарнашинською, М. Жулинським, М. Павлишиним, В. Дончиком, О. Неживим, В. Шевченком. До кожної із цих статей додано бібліографічні посилання.

Бібліографічна частина включає літературу про митця та бібліографію його творів. У розділі "Література про митця" представлено матеріали про життя і діяльність, розташовані за хронологією публікацій, а в межах року – за алфавітом авторів або назв творів, описаних під назвою. Бібліографія художніх, публіцистичних творів митця подана в хронологічному порядку. У межах року на початку виділено окремі видання, потім – публікації в

журналах, газетах, наукових збірниках, далі – праці, в яких митець виступає як упорядник, перекладач, редактор. У цьому розділі вміщено також рецензії та відгуки на твори митця, які розміщено за бібліографічним описом кожного рецензованого твору.

Твори письменника в перекладах іноземними мовами розташовані за алфавітом мови, а в межах мови – за хронологією. Оскільки не всі матеріали цього розділу переглянуті *de visu*, то в деяких випадках подається неповний опис. У посібниках, де відсутні аналогічні розділи, матеріали, що вийшли іноземними мовами, вміщуються в кінці кожного року в розділі "Твори митця". Видання, які не вдалося опрацювати *de visu*, позначено астериском.

І завершує структуру посібника допоміжний "Показчик імен" та "Зміст".

Основними джерелами добору літератури були державні літописи книг, газетних, журнальних статей, рецензій, каталоги і картотеки Національної парламентської бібліотеки, бібліотеки Національної спілки письменників України, електронні каталоги бібліотек країни, електронна база даних "Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України" Національної парламентської бібліотеки, бібліографічні показники, прикнижкові бібліографічні списки, фонди бібліотеки Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, архіви письменників.

Треба також зауважити, що в назві кожного посібника віддзеркалюється мистецьке або життєве кредо митця. Наприклад: "Мав дерзновення бути самим собою" (В. Шевчук), "Я так люблю життя земне!" (І. Жиленко), "Я вибрала Долю собі сама" (Л. Костенко), "...Бо вірую" (І. Світличний), "Це – вибір" (Є. Сверстюк), "Вітру не буде – треба гребти руками" (Л. Танюк), "Мені завжди хотілося написати українську душу, український характер..." (Є. Гуцало), "Бути собою" (М. Коцюбинська), "Все на світі з людської душі" (М. Вінграновський), "Україно, ти моя молитва..." (В. Симоненко). Тільки посібник, присвячений І. Дзюбі, має офіційну назву "Іван Дзюба – талант і доля".

Біобібліографічні нариси підготовлено на науковому ґрунті, вдало використано критичний і літературознавчий матеріал, майже

вичерпно відібрано джерела про життя і творчість митців, знайдено видання їхніх творів українською та іншими мовами вітчизняних, зарубіжних видавництв.

Видання розраховані насамперед на вчених-філологів, літературознавців, аспірантів, учителів-словесників, працівників бібліотечних та інформаційних служб. Стануть вони у пригоді і тим читачам, яких цікавить історія та сучасний стан красного письменства.

Перший випуск серії під назвою "Мав дерзновення бути самим собою" присвячено Валерію Шевчуку, який є "чи не найпродуктивніший та оригінальний український письменник" (1, с. 7). В. Шевчук в період шістдесятництва обрав "за метод протидії не публічні виступи, а тихе "книжне підпілля", часто голодне і холодне, як тепер бачимо, плідне усамітнення" (1, с. 15).

На початку посібника вміщено статті Л. Тарнашинської: "Його Кастальське джерело", "Візія України Валерія Шевчука", "Історія народу – як історія людської душі", "Від екзистенційної "естетики абсурду" – до метафоричного закону піраміди". У них всебічно розкрито тематику творів В. Шевчука, жанрову різнобарвність, підкреслюється, що "своєю творчістю він відстоював право митця залишатися самим собою, творити так, як підказує художня інтуїція, освоювати нові естетичні площини" (1, с. 8).

Стаття Л. Тарнашинської "Земля обітована, якої на землі нема...", вміщена до випуску "Я так люблю життя земне!", присвяченого Ірині Жиленко, починається словами: "У долі Ірини Жиленко немає трагічних колізій, які гартували характер Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Василя Стуса та багатьох інших, однак вона по праву належить до когорти тих, кого система не змогла переінакшити, змусити стати такою, як усі, приневолити "співати в хорі", славословити й зректися самої себе" (2, с. 3).

І. Жиленко не тільки визначна поетеса другої половини ХХ століття, – вона стала в один ряд з політичними мемуаристами, опублікувавши книгу мемуарів "Номо feriens", де відтворена яскрава сторінка епохи, яку ми звемо шістдесятництвом. Через її чутливу

душу пропущена доля кожного, з ким вона ділила і радощі, і прикрощі українського відродження 60-х років ХХ століття:

*Хай береже спочинок ваш Господь,
Всю довгу-довгу, всю небесну вічність.
А я віршую...*

*Бо сказав Світличний:
"Триночко, без віршів не приходь..."*

(2, с. 20)

Посібник, присвячений Ліні Костенко "Я вибрала Долю собі сама", відкривається статтею Л. Тарнашинської, де подана характеристика творчості поетеси, її життєвих принципів. "Вона завжди залишалася сама собою: безкомпромісною, послідовною, мужньою і гострою на слово" (3, с. 4).

*Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться, –
у мене жодних претензій нема
до Долі – моєї обраниці.*

(3, с. 5)

Ще один шістдесятник, ідеолог та натхненник покоління Іван Світличний писав: "Та лінія в українській поезії, яку започаткувала Ліна Костенко, а потім розвинули І. Драч та М. Вінграновський, потім – В. Голобородько і М. Воробйов, не була "ще одна" літературна течія, що могла плисти поруч чи паралельно, чи незалежно від воднопоетичної стихії... Ні, вона, кардинально міняючи теми, стиль, літературну техніку, змінювала й саме уявлення про літературу, її призначення, її можливу роль у суспільному житті..." (3, с. 8).

*Митцю не треба нагород,
Його судьба нагородила.
Коли в людини є народ,
Тоді вона уже людина.*

(3, с. 33)

Сьогодні Ліна Костенко є духовним наставником та наснажувачем співробітників історико-культурної експедиції Міністерства з надзвичайних ситуацій, до складу якої входять музейники, філологи, науковці інших спеціальностей, які здійснюють повсякденну працю в чорнобильській зоні відчуження. "Жінка, яка здобула право на такий високий реєстр вимогливості не тільки своїм подвижницьким трудом Митця, але й не менш подвижницькою працею у зоні, – поза будь-якою суспільною погодою та політичною кон'юнктурою. Це її життя "поза римою" є не менш наповненим і драматичним..." (3, с. 29).

Дотримуючись позиції І. Світличного, звернімося до особистості Миколи Вінграновського, якому присвячено біобібліографічний нарис "Все на світі з людської душі". На початку вміщена стаття Л. Тарнашинської "На срібному березі Миколи Вінграновського", далі – структура за традиційною схемою, але, враховуючи той факт, що поет відомий нам також як актор і режисер, включено розділ "Робота у кінематографії", який інформує про художні та документальні фільми, автором сценарію або режисером яких він є, і акторські ролі, в яких він знявся.

"Микола Вінграновський – один із тих шістдесятників, хто стрімко й тріумфально ввійшов у літературу й залишився у ній назавжди як цілком неповторне художньо-естетичне явище, поціноване, але ще не розкодоване належним чином українським літературознавством" (10, с. 4). У першій частині своєї статті Л. Тарнашинська розповідає творчу біографію поета, актора, режисера, в другій – під назвою "...І обертається з Землею Україна" – йдеться про поетичний світ, створений почуттями та уявою М. Вінграновського. Попри все, поет любить свою Україну і висловлює національні почуття:

*Підійми моє серце над часом і простором
І тривоги свої ти мені довір.
Не стоїть моя хата від тебе осторонь,
Бо других Україн не шукає мій зір.*

(10, с. 24)

Поетова стилістика пафосу національного й громадянського самоутвердження була співзвучна українцям, які утверджували себе як нація. Син степу і моря, він зумів синтезувати в своєму поетичному баченні всю Україну – від просолоного Сиваша до найменшої річечки.

Ім'я Василя Симоненка утвердилось як символ шістдесятництва ХХ століття. "Витязем української поезії назвав його Олесь Гончар. Юнацький максималізм Василя Симоненка, "покладений" на палітру українського Слова, служив камертоном взаємин цієї "шопти" (В. Стус) сміливців із суспільством, яке випробувало їх на громадянську мужність, стійкість і послідовність у відстоюванні поглядів і ідей" (11, с. 4).

Біобібліографічний нарис "Василь Симоненко: "Україно, ти моя молитва..." відкривається статтею Л. Тарнашинської "Високі регістри Василя Симоненка", де простежується життєвий і творчий шлях поета. Далі вміщено "Основні дати життя і творчості В. Симоненка". Бібліографічна частина складається з трьох розділів: "Література про В. Симоненка", "Василь Симоненко в художній літературі" та "Твори В. Симоненка". Перший розділ містить літературу про письменника, в тому числі й рецензії та відгуки на його твори. Видання розташовані за хронологією публікацій, у кінці кожного хронологічного ряду подано іншомовні твори та ілюстративні матеріали: репродукції, фотографії творів мистецтва, присвячених письменнику. У розділі "В. Симоненко в художній літературі" представлено вірші Н. Бакляя, Б. Олійника, В. Підпалого, М. Вінграновського, О. Дмитренка, І. Драча, І. Світличного, збірник віршів "Про витязя слово: рядки поетичної Симоненкіани" (Черкаси, 2002), спогади письменників, сценарій поетичної вистави за творами В. Симоненка, повість-діалог М. Сома "З матір'ю на самоті" тощо.

Коли ми згадуємо автора рядків "Все на світі можна вибирати, сину, вибрати на можна тільки Батьківщину", відпадає потреба називати конкретне ім'я автора, тому що за сказаним в уяві одразу постає образ Василя Симоненка. Дух поривань поета запалював побратимів по перу, живив усе це художньо-естетичне явище, що ми його звемо українським шістдесятництвом. Більше того, потужні енергетичні потоки Симоненкової лірики, стоячи в обороні

українського слова, живлять і всі наступні покоління українських поетів.

Про талановитого, незвичайного письменника доби шістдесятництва розповідає В. Дончик у своїй статті до біобібліографічного нарису "Мені завжди хотілося написати українську душу, український характер...", присвяченого Євгенові Гуцалу. В тяжкі підцензурні часи письменнику докоряли, що він нібито недостатньо "соціальний", недостатньо "проблемний" і недостатньо "сюжетний". Гуцала характеризує увага не лише до основних кольорів спектра людської душі, а до всіх його відтінків і нюансів, особливе чуття внутрішнього життя мови. Його велика спадщина, яка вміщує не одну тисячу сторінок прози, цілу новелістичну бібліотеку із сотні творів, близько двадцяти повістей, романів, дивує постійною свіжістю, невичерпністю мовних одиниць, словникового збагачення, тому в прозі не видно будь-яких слідів інерційної повторюваності. Проза письменника і реалістична, і поетична, як справжня українська проза, в якій чути велике серце письменника.

Іван Світличний – поет, перекладач, літературний критик, громадський діяч, правозахисник, багаторічний політв'язень – був душею українського шістдесятництва, його натхненником, совістю і надією. Йому присвячено випуск "...Бо вірую". "Коли на початку шістдесятих почало витворюватись силове поле притягання, пульсом того поля були такі постаті, як Алла Горська й Іван Світличний. У них майже не лишалося часу для творчості – вони творили клімат. І до них потягнулися художники, поети, музики..." (4, с. 5). Після того, як Клуб творчої молоді було розігнано, у оселі Світличних, яка стала своєрідною філією поряд з оселями Алли Горської, Віктора Зарецького, численні гості знаходили не тільки розуміння і слово підтримки, а й шматок хліба і нерідко можливість переночувати, що для багатьох безквартирно-безпритульних поетів було справжнім порятунком.

Світличний опікувався розповсюдженням творів своїх однодумців, виданням їх за кордоном, бо вже в 1963–1965 роках вітчизняні часописи припинили друкувати шістдесятників, тільки іноді вдавалося щось "проштовхнути" під псевдонімом чи чужим прізвищем. У 1962–1963 роках таврувались імена провідних

ідеологів, а в доповідній записці до ЦК КПУ стосовно роботи Спілки письменників України від 9 серпня 1965 року подана нищівна критика творів І. Світличного та І. Дзюби, в яких нібито однобічно, а то й політично "неправильно" трактувались літературні та історико-суспільні явища, виявлялася ідейна нечіткість, схилення перед буржуазним мистецтвом, пошуки зв'язків із закордоном. З 1965 року почалися арешти І. Світличного – дванадцять "гратованих літ".

Іван Світличний міг бути і ліричним поетом, але його поезії найбільше притаманна публіцистична загостреність:

*Поезія – свобода слова.
Вона ламає сков і стрим.*

(4, с. 21)

Три статті Л. Тарнашинської – "Ти сам – свобода", "По той бік, де Світличний", "Міряти високою мірою", – вміщені в біобібліографічний нарис, всебічно розкривають людську суть, громадянський пафос, поетичну спадщину, літературознавчу діяльність борця, громадянина, поета І. Світличного.

У статті "Пошук духовних джерел", вміщеній у біобібліографічному нарисі "Це – вибір", присвяченому Євгену Сверстюку, критику, публіцисту, письменнику, Людмила Тарнашинська висловлює таку гіпотезу: "Думається, що якби не зародився в ті роки рух шістдесятництва, не з'явилася та когорта (а радше – горстка) людей, котрі відважно пішли проти течії, відчувши, проте, легкий повів попутного вітру "хрущовської відлиги", Є. Сверстюк усе одно вибрав би дисидентство, хай і одиноке, – такий непереборно-донкіхотський романтизм рухав ним тоді, коли розум осягав усю приреченість виступів проти влади" (5, с. 7–8).

На долю Є. Сверстюка випало відбути 12-річне ув'язнення за літературні твори "Собор у риштованні", "Іван Котляревський сміється", "Остання сльоза", "На свято жінки" та інші, що поширювалися в самвидаві, а потім публікувались за кордоном українською, англійською, німецькою та іншими мовами і лише через роки й роки – аж 1999-го – прийшли вони до українського читача в книзі вибраного "На свято надії". Від 1989 року він – головний

редактор релігійно-культурологічної газети "Наша віра", президент українського ПЕН-клубу, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка за книжку "Блудні сини України" (1993), міжнародної премії ЮНЕСКО за міжетнічну толерантність ім. Корнелу Копосу (1999) за книжку "На святі надій".

Відправною точкою моральних вимог Є. Сверстюка, максимами, до яких він постійно апелює, є його улюблена тріада: "гідність–сумління–віра". На прикладі його життя ми мусимо знати, як нелегко виборюється свобода думки, духу і чину, пам'ятаючи слова І. Дзюби про те, що зроблене ним ще далеко не всі оцінили.

До структури посібника включено також розділи: "Основні дати життя і діяльності Є. Сверстюка" та "Псевдоніми Є. Сверстюка", тому що частина його праць підписана псевдонімами.

Ім'я Івана Дзюби добре відоме і в Україні, й поза її межами, а життєвий досвід є взірцем патріотичного служіння вітчизняній науці і культурі в обстоюванні права на свободу творчості за тоталітарного режиму. У його особі гармонійно поєднуються громадянська мужність, яскраві риси вченого та організатора науки, подвижника культурного і громадського життя, людини виняткової чуйності й душевної щедрості.

І. Дзюба народився на Донеччині, закінчив Донецький педагогічний інститут. За гострі публіцистичні праці і відкриті виступи на захист української інтелігенції, самвидавівські матеріали і за безпрецедентну працю "Інтернаціоналізм чи русифікація?" (Нью-Йорк, Мюнхен, 1968) він зазнав переслідувань і навіть арешту.

У статті М. Павлишина "Явище і норма: Іван Дзюба, критик" до біобібліографічного нариса "Іван Дзюба – таланти і доля" ставиться мета – увиразнити світоглядні принципи вченого, його цінності. Протягом двох ключових для культурного та національного розвитку України періодів – 1960-ті роки та перелом 1980-х і 90-х – Іванові Дзюбі довелося бути чи не найпрезентативнішим речником свого покоління української національно заангажованої інтелігенції. "Нам дозволено захоплюватися відчайдушністю й чесністю людей шістдесятих, зрозумілістю й справедливістю їхніх ідей і бажань, красою й людяністю майбутнього, яке вони хотіли побудувати. І

разом з цим нам дозволено любити й шанувати найвинятковішого й найтиповішого з них – Івана Дзюбу" (7, с. 43).

Випуск біобібліографічного нарису "Іван Дзюба – талант і доля" видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою "Українська книга". 8 листопада 2006 року в рамках відзначення Дня української писемності та мови в Національній парламентській бібліотеці України відбулася презентація цього посібника. У презентації безпосередньо брав участь Іван Михайлович Дзюба, а також відомі вчені, письменники, громадські і політичні діячі, працівники провідних бібліотек Києва, аспіранти та студенти вищих навчальних закладів.

У біобібліографічному нарисі, присвяченому І. Дзюбі, вміщено відомості про занесення його імені до "Золотої книги української еліти" (К., 2001. – Т. 6. – С. 36–37). Це факт визнання його наукової, громадської та політичної діяльності. Вказано псевдоніми І. Дзюби.

Біобібліографічний нарис "Вітру не буде – треба гребти руками" присвячено Лесю Танюку – письменнику, перекладачу, режисеру, мистецтвознавцю, політичному діячу. Відкривають його статті М. Жулинського "І вічна недоконаність дізнання" та О. Неживого і В. Шевченка "Навперейми снарядам, що лягають дедалі ближче...". Бібліографічна частина посібника складається з трьох розділів: "Література про життя та діяльність Леся Танюка"; "Рецензії та відгуки на вистави Л. Танюка", де зібрані також повідомлення про його діяльність як актора і режисера; "Бібліографія публікацій Леся Танюка", де подана інформація про художні, публіцистичні твори, переклади митця. Okремо виділено розділ "Список постановок, здійснених Л. Танюком".

Леся Танюк із когорти тих шістдесятників, котрі повсякчасно зависали над прірвою тоталітаризму на тендітній ниточці мистецького балансування між двома її берегами – творчою свободою і конформізмом. Його обрали президентом Клубу творчої молоді, створеного 1959 року в Києві. Дух національного відродження, оновлення естетичних форм, творчий експеримент та пізнання власної історії, культури, супротив офіційній системі, пошанування видатних діячів літератури і мистецтва, самоосвіта та

пізнання європейської і світової культури, особливо модерних філософсько-естетичних явищ і процесів – це передусім визначало зміст і характер київського Клубу творчої молоді, згодом львівського, одеського... Восени 1962 року Л. Танюк, А. Горська і В. Симоненко побували в Биківні на місці захоронення жертв репресій 30-х років і оприлюднили меморандум до влади з вимогою почати розслідування цих трагічних подій.

"Леся Танюк ... вважав, що завдання творчої особистості – творити культуру, а завданням культури є оберігання особистості, звільнення її від загроз знеособлення та набуття нею відповідальності за роздержавлення культури, що задихається в "обіймах" ідеологічних приписів, кліше, стереотипів тоталітарного режиму. Ясна річ, уголос про це не говорилось, але це завдання, ця мета "прочитується" у творчості шістдесятників, а поезія, режисерська практика, перекладацька діяльність Леся Танюка є її органічною складовою" (6, с. 10).

Михайлині Коцюбинській присвячено біобібліографічний нарис "Бути собою". Переживши випробування, допити й обшуки, замовчування її імені, табу на літературознавчі дослідження (двадцять років творчого мовчання), уже в часи свого наукового визнання, вона скаже: "Попри все я вдячна долі!".

Михайлина Коцюбинська – спадкоємиця великого роду Коцюбинських – дочка молодшого брата М. Коцюбинського Хоми Михайловича. "Я виростала з відчуттям всеприсутності Коцюбинського", – скаже вона згодом в одному з інтерв'ю. "Сама вже належність Коцюбинської до шістдесятників засвідчувала спадкоємність традиції і значила багато. А коли з цим іменем приходила реальна впливова сила, здатна ферментувати і творити навколо себе культурне середовище, то їй ціни не було" (9, с. 5).

У вступній статті Л. Тарнашинської "Михайлина Коцюбинська: честь імені" послідовно аналізується творчий шлях ученої, подається характеристика її літературознавчих праць, простежується життєвий шлях, описується її оточення, коло її друзів, товаришів по духу. Відповідаючи на запитання анкети часопису "Слово і час", членом редколегії якого вона є, М. Коцюбинська зазначала: "У своїх роботах завжди намагаюся підходити до літератури як до мистецтва слова й

аналізувати твір у його конкретній словесній матерії, як єдину цілісну структуру, підвладну своїм законам" (9, с. 28).

"У цій Сонячній системі шістдесятництва кожен мав власне місце, і Михайлина Коцюбинська свідомо свого. Її "планета" еволюціонувала в міру її духовної роботи, вона "робила себе" тихо й назагал спокійно, без надриву, з почуттям власної гідності й належною скромністю, за якою ховалася її світло-драматична "коцюбинськість" (9, с. 29).

* * *

В огляді опрацьовано 11 виданих біобібліографічних нарисів серії "Шістдесятництво: профілі на тлі покоління". Але тема не вичерпана, тож маємо надію, що надалі укладачами будуть підготовлені біобібліографічні нариси, присвячені життю і творчості ще не представлених наразі відомих шістдесятників, таких як В. Дрозд, І. Драч, А. Горська, В. Стус, В. Чорновіл та інших, але згаданих у літературознавчих та інформаційних матеріалах. Хотілося б також, щоб посібники видавались більшим накладом, а Національна парламентська бібліотека України подбала про забезпечення доступу до електронних версій видань.

У 2002 році Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н. К. Крупської підготувала і видала біобібліографічний покажчик "Василь Семенович Стус" накладом 150 примірників. У ньому зібрано відомості про видання творів поета, книги та статті про його життя, діяльність і творчість, що вийшли з друку в Україні і за кордоном. На початку цього покажчика вміщена стаття донецького літературознавця В. Оліфіренка "Летюча зірка української літератури" про життєвий і творчий шлях В. Стуса, про перебування його на Донеччині. Цей покажчик можна додавати до огляду видань охарактеризованої вище серії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Тарнашинська, Л. Б. Валерій Шевчук: "Мав дерзновення бути самим собою" : біобібліогр. нарис / Л. Б. Тарнашинська ; [бібліограф-уклад. В. О. Кононенко] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2002. – 111 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 1)

2. Тарнашинська, Л. Б. Ірина Жиленко: "Я так люблю життя земне!" : біобібліогр. нарис / Л. Б. Тарнашинська ; [бібліограф-уклад. Заморіна Т. М.] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2001. – 34 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 2).

3. Ліна Костенко: "Я вибрала Долю собі сама" : біобібліогр. посіб. / [авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2002. – 60 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 3).

4. Тарнашинська, Л. Іван Світличний: "...Бо вірую" : біобібліогр. нарис / Л. Тарнашинська ; [бібліограф-уклад. Т. Заморіна] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2002. – 67 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 4).

5. Тарнашинська, Л. Євген Сверстюк: "Це – вибір" : біобібліогр. нарис / Л. Тарнашинська ; [бібліограф-уклад. В. Патока] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2002. – 126 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 5).

6. Лесь Танюк: "Вітру не буде – треба гребти руками" : біобібліогр. нарис / [упоряд.: Кононенко В. О., Негрейчук І. О., Сінькова Т. М.] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2003. – 148 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 6).

7. Іван Дзюба – талант і доля : біобібліогр. нарис / [бібліограф-уклад. Заморіна Т. М.] ; М-во культури і туризму України, Нац. парлам. б-ка України. – К. : Київ. правда, 2005. – 118 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 7).

8. Євген Гуцало: "Мені завжди хотілося написати українську душу, український характер..." : біобібліогр. нарис / [бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України. – К. : НПБУ, 2004. – 70 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 8).

9. Тарнашинська, Л. Михайлина Коцюбинська: "Бути собою" : біобібліогр. нарис / Л. Тарнашинська ; [бібліограф-уклад. В. Патока] ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2005. – 59 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 9).

10. Микола Вінграновський: "Все на світі з людської душі" : біобібліогр. нарис / [авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-уклад. О. О. Грищенко] ; М-во культури і туризму України, Нац. парлам. б-ка України. – К. : НПБУ, 2006. – 106 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 10).

11. Василь Симоненко: "Україно, ти моя молитва..." : біобібліогр. нарис / [авт. нарису Л. Тарнашинська ; бібліограф-упоряд. Г. Гамалій] ; М-во культури і туризму України, Нац. парлам. б-ка України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України. – К. : НПБУ, 2007. – 120 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 11).

* * *

12. Серія "Шістдесятництво: профілі на тлі покоління" // Слово і час. – 2007. – № 9. – С. 94–95.

***Рецензії на біобібліографічний нарис
"Іван Дзюба – талант і доля" (К., 2005)***

13. Бабич, Є. "Іван Дзюба – талант і доля" / Є. Бабич // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 12. – С. 23–24.

14. Гусак, О. Постать на тлі покоління / О. Гусак // Культура і життя. – 2006. – 6 груд. (№ 49). – С. 1.

15. Іван Дзюба – талант і доля : біобібліогр. нарис. – К. : Київ. правда, 2005. – 127 с. // Слово і час. – 2006. – № 9. – С. 83. – (Наші презентації).

16. "Іван Дзюба – талант і доля" // Народна армія. – 2006. – 11 листоп. (№ 208). – С. 8.

17. Регідайло, Н. Уроки добра і правди Івана Дзюби / Н. Регідайло, П. Сенько // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 11. – С. 18–20.

18. Шуменко, Ю. Іван Дзюба – талант і доля / Ю. Шуменко // Слово Просвіти. – 2006. – 23–28 листоп. (№ 47). – С. 9.

ЗМІСТ

Від укладача	3
Поняття "шістдесятники" і "шістдесятництво"	5
Характеристика випусків біобібліографічних нарисів	7
Бібліографічний список	20

Підп. до друку 14.08.2008. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк різнографний. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 1,5.
Обл. вид. арк. 1,1. Зам. 3-081408. Наклад 65 пр.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державна свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001.)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80